

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för svenska språket

Kodväxlar talare av globala språk mer?
En kvalitativ studie av kodväxlares inställning till kodväxling och
språkens status.

Sanele Gumpo

Specialarbete, 15 hp
Svenska som andraspråk, SIS133
VT 2012
Handledare: Sofia Tingsell och Maria Löfdahl

Sammandrag

Kodväxling är en typ av tvärspråkligt inflytande vid ett och samma samtal mellan tvåspråkiga individer. Två språk kompletterar varandra genom växling av ord eller meningar på olika språk med syfte att passa de stilistiska kraven situationen ställer. I denna undersökning har ambitionen varit att utifrån ett socialt och funktionellt perspektiv ta del av flerspråkiga individers grad av kodväxling i relation till dess modersmålsstatus i samhället. Mycket fokus ligger därför på individernas uppfattningar om det egna och omgivningens attityder till kodväxling och språkens status och hur detta i sin tur påverkar deras kodväxling. Genom samtalsintervju med fyra ungdomar med mindre språk samt två med globala språk har jag fördjupat mig i deras uppfattningar om de egna kodväxlingstendenserna. Resultaten skilde sig beroende på informanternas språkstatus i samhället.

Undersökningen pekar på att samtliga informanter är stolta och positiva till fenomenet kodväxling oberoende av det talade modersmålets status. Förmågan att kodväxla ansågs vara en bra och ibland nödvändig strategi för att göra sig förstådd. Däremot att omgivningens språkideologier och andra faktorer så som dubbel identitet, flerspråkighet på gott och ont har stor påverkan på deras grad av kodväxling. Tydligt i undersökningen är att individer med ett globalt språk som modersmål inte hämmades medan individer med mindre språken kände tryck att jämnt vara på sin vakt vid kodväxling.

Slutsatsen i denna undersökning är att det finns en koppling mellan graden av kodväxling beroende på språket man kodväxlar till. Med ett modersmål som är ett mindre språk finns det mer begränsningar och restriktioner på kodväxling. Kodväxlar man däremot till ett globalt språk få man mer status, uppmärksamhet och beundran. Det råder därmed om mycket dubbelmoral i synen på kodväxling beroende på modersmålets status i samhället, med globala språk att föredra över mindre språk.

Nyckelord: Kodväxling, flerspråkighet, mindre och globala språk, modersmålsstatus

Förord

Först och främst vill jag tacka alla informanterna som deltog i denna undersökning. Jag är mycket tacksam till att de ställde upp och lät mig ta del av deras kodväxling. Jag vill tacka informanterna för tiden de la ner och på så sätt gjort det möjligt för mig att intervjua dem. Vid intervjun fick jag ärliga svar och ett gott samarbete med informanterna vilket underlättade processen mycket. Att ta del av informanternas flerspråkighet och språkbruk har varit en mycket gynnsam upplevelse för mig som flerspråkig. Genom informanternas svar har jag kunnat reflektera över mitt eget och andra faktorer som rör flerspråkighet. Jag anser också att informanternas svar har gett mig en bredare syn på ungdomars flerspråkighet vilket jag kommer att ha mycket användning av i mitt framtidsyrke som lärare inom ämnet svenska som andra språk.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställningar.....	1
3. Metod och material.....	2
3.1 Kvalitativ undersökning	2
3.2.1 Material	2
3.2.2 Urval	2
3.2.3 Etiska perspektiv	3
3.2.4 Reliabilitet	3
3.2 Genomförande	4
4. Tidigare forskning	5
4.1 Begreppsdefinition- Kodväxling.....	5
4.2 Kodväxling: grammatiskt, socialt och funktionellt.....	5
4.2.1 Grammatiska faktorer.....	6
4.3 Sociala och funktionella faktorer i fokus	6
4.3.1 Sociala Faktorer.....	7
4.3.2 Funktionella faktorer.....	8
4.3.3 Kodväxlingens metaforiska och situationella funktion.....	8
4.4 Omgivningens attityder och maktdynamik som påverkar kodväxling	9
5. Flerspråkighet och identitet.....	10
6. Resultat.....	12
6.1 Informanter med albanska som modersmål: Rina och Drita	12
6.2 Informanter med turkiska som modersmål -Tarkan och Emre	14
6.3 Informanterna med globala språk (engelska och spanska)	15
6.3.1 James. Modersmål: engelska.....	15
6.3.2 Andrea. Förstaspråk: spanska.....	16
7. Diskussion	18
7.1 Gemensamma drag i informanternas förhållningssätt till kodväxling	18
7.2.1 Kodväxling hos informanter med mindre språk (albanska och turkiska).....	19

7.2.2 Vilka faktorer påverkar graden av kodväxling hos informanter med mindre språk?	19
7.3 Kodväxling hos informanter med globala språk (spanska och engelska). 19	
7.3.1 Vilka faktorer påverkar graden av kodväxling hos talare av globala språk?.....	20
7.3.2 Flerspråkigheten som konflikt: Andrea.....	20
8. Metoddiskussion.....	21
9. Slutsats.....	22
9.1 Det spelar roll om man har ett mindre eller globalt språk som modersmål	22
9.2 Det handlar om att genom språk visa sin stolthet, identitet och maktrelationer.....	22
Källförteckning.....	24
Bilagor	26

1. Inledning

Alla människor tar till olika språkliga medel för att uppnå specifika syften i ett samtal. För flerspråkiga individer är just flerspråkigheten ett av de medel som finns att ta till och som kan visa sig i form av kodväxling. Men alla kodväxlar inte lika mycket. Vissa individer visar upp sin flerspråkighet och andra döljer den. Vad kan det bero på? I den här studien har jag intervjuat sex informanter om deras kodväxling och deras flerspråkighet.

Mitt intresse för det här ämnet kommer av att jag själv är flerspråkig och anser att jag kommer att kunna relatera till deltagarnas olika upplevelser med flerspråkighetsidentitet och språk. Jag hoppas också på att undersökningen, och att få sätta ord på egna upplevelser, kommer att resultera i egen reflexion och bättre förståelse av min egen flerspråkighet och språkbruk. Eftersom jag kommer att arbeta med flerspråkiga ungdomar i mitt framtida yrke som lärare i svenska som andraspråk, ville jag ta tillfället i akt att ta del av och fördjupa mig i ungdomars upplevelser av flerspråkighet. Min förhoppning är också att uppsatsen kan vara av nytta för andra lärarstuderande i språk samt för lärare som undervisar flerspråkiga elever.

2. Syfte och frågeställningar

I denna kvalitativa studie är ambitionen att undersöka sex informanters syn på den egna kodväxlingen och relatera denna till individens modersmål. Spelar det någon roll om modersmålet är ett globalt, dominerande språk, eller om det är ett mindre språk, med mindre global status? Syftet är att finna svar på om graden av kodväxling hos de här individerna skiljer sig beroende på språkets olika status i samhället.

- När uppger informanterna att de kodväxlar - med vilka människor och i vilka situationer?
- Vilka faktorer påverkar graden av kodväxling?
- Hur skiljer sig graden av kodväxling åt hos talare av ett mindre språk respektive ett globalt språk?

3. Metod och material

I det här kapitlet kommer jag att skriva om hur undersökningen genomfördes samt motivera valet av den metod som tillämpades. Vidare kommer informanterna att introduceras.

3.1 Kvalitativ undersökning

Syftet med undersökningen avgjorde valet av metoden. Målet var att på bästa möjliga sätt använda en metod som skulle göra det möjligt att förstå hur de intervjuade resonerar och deras synpunkter om samt erfarenheter av kodväxling i relation till det egna språkets status i det svenska samhället. ”Något förenklat: Om frågeställningen gäller hur ofta, hur många eller hur vanligt så skall man göra en kvantitativ studie. Om frågeställningen däremot gäller att förstå eller att hitta mönster så ska man göra en kvalitativ studie” (Trost 2010:32). Av detta skäl verkade det passande med en kvalitativ intervjuundersökning till denna studie. Kvalitativa undersökningar är både personliga och ger möjlighet att observera andra detaljer som exempelvis informanternas kroppsspråk och ansiktsuttryck vid svar av frågeställningar vilket kan ge en djupare helhetsbild.

3.2.1 Material

Till intervjun förberedde jag ett tjugotal frågeställningar som ställdes till informanterna. Dessa genomtänkta frågeställningar hade som funktion att starta en diskussion bland informanterna samt väcka känslor och reflektion kring den egna kodväxlingen och möjliga förklaringar till den.

Med ljudupptagare i form av bandspelare spelades gruppintervjun in, vilket som det visade sig underlättade dokumentation och transkribering av intervjuerna. Effekten blev möjligheten att inte behöva anteckna vad som sades utan prioritera och koncentrera sig på endast frågeställningar, informanter och istället lägga all fokus i andra faktorer som potentiellt skulle kunna ha en inverkan på studiens resultat.

3.2.2 Urval

Studien består av tre kvinnliga och tre manliga informanter, som är flerspråkiga, 18 år gamla och går sista året på gymnasiet. De olika språken representerade är albanska, turkiska, spanska och engelska. Samtliga informanter anser sig ha svenska som sitt andraspråk. Alla informanter är födda i Sverige. Värt att notera är att båda språken hos informanterna är välutvecklade och informanterna själva upplever inte att något av språken är svagare än det andra.

Urvalet av informanterna var ett medvetet val med varierat kön och språk men för övrigt samma förutsättningar som möjligt. Anledning till det är att undersökningens mål är att undersöka hur relationen mellan kodväxling hos

flerspråkiga ser ut beroende på förstaspråkets status i samhället. Väsentligt för grupsammansättningen var att hitta informanter med språk som har olika status i samhället d.v.s. mindre språk och globala språk.

Till följd av informanternas önskemål att förbli anonyma i denna undersökning kommer jag framöver att referera till dem med fingerade namn. Informanterna med albanska som modersmål är flickor, Rina och Drita. Två andra informanter i studien är turkisktalande pojkar, Tarkan och Emre. Därtill kommer Andrea som har spanska och James som har engelska som modersmål.

3.2.3 Etiska perspektiv

Innan intervjun utfördes, förklarades tydligt syftet med undersökningen samt intervjun skulle spelas in. Informanterna garanterades anonymitet och att jag personligen inte skulle komma att använda inspelningar till andra ändamål. Samtidigt utlovades att deras identitet skulle döljas vid transkribering av resultatet.

Informanterna fick också information om att det inspelade materialet eventuellt kommer att bevaras vid Institutet för språk- och folkminnets arkiv. Inspelningen kommer i första hand att användas till forskning och forskningsinformation. Detta innebär att endast forskare kommer att lyssna på inspelningen i syfte att göra språkvetenskapliga studier på dem. Vidare kan materialet komma att användas för att informera om svenska dialekter med möjlighet att de läggs ut på internet. Före intervjun fick informanterna all denna information och skrev på ett intyg som godkännande.

3.2.4 Reliabilitet

I början av intervjun klargjordes begrepp som kunde uppfattas som svåra men som det visade sig var de flesta informanterna redan bekanta med fenomenet kodväxling. Vidare tydliggjordes syftet med intervjun utan att påverka informanter och undersökningens resultat.

Inspelningen av intervjun var väsentlig i processen eftersom jag kunde återkomma till den vid transkribering av vad som sades under intervjun. Detta i sin tur underlättade ambitionen att ge en så noggrann redovisning av resultatet så mycket som möjligt. Transkribering för hand av intervjuerna i sin tur må ha varit tidskrävande men gav mig bättre förståelse av resultaten, vilket jag anser gav resultatet mer validitet.

Jag är mycket medveten om att antalet informanter i denna studie inte kan anses tillräckligt för att vara representativt och att resultaten inte är generaliserbara för alla talare av mindre språk respektive globala språk. Dock anser jag att fördelarna överväger nackdelarna med ett begränsat antal informanter i och med att man erhåller ett mer koncentrerat resultat. Möjligheten finns att fler informanter hade gett ett mer representativt resultat medan avgränsningen till endast sex informanter gav ett mer koncentrerat resultat men

samtidigt ett spretigt sådant. Huvudsaken i denna studie var inte att ha ett stort antal informanter, utan att informanterna talade språk med olika status men ändå hade samma förutsättningar för övrigt. Olika förutsättningar skulle ha inneburit resultat av mindre relevans till undersökningens syfte.

3.2 Genomförande

Informanterna i undersökningen intervjuades i två av fallen samtidigt i form av en gruppintervju. Först ut var informanter med mindre språk d.v.s. albanska och turkiska och sedan informanterna med globala språk, engelska och spanska.

”Förespråkarna för gruppintervjuer säger att bland fördelarna med dessa intervjuer framför individuella är att de ger utrymme för interaktion i gruppen som kan ge större insikt hos den enskilde om dennes egna åsikter och bevekelsegrunder”. (Trost 2010:45).

Ytterligare en fördel var möjligheten att revidera och komplettera intervjufrågor under intervjun beroende på responsen från informanterna. Alla informanter fick själva välja var och när de ville intervjuas. Syftet bakom att informanterna fick bestämma förutsättningarna vid intervjun var ambitionen att erbjuda en så lugn, trygg och ostörd miljö som möjligt. Dessutom var målet att intervjun skulle ske på en neutral plats och neutral miljö mot den bakgrunden att informanterna inte skulle hamna i underläge.

Informanterna valde att bli intervjuade i deras hemstad och i deras gymnasieskolas bibliotek under skoldagen. Intervjun pågick i ungefär 1 timme och 15 minuter. Tilläggas kan att eftersom informanterna har samma språkbruk intervjuades de samtidigt. Jag hoppades därför på att i första hand observera kodväxling informanterna sinsemellan.

Vid gruppintervjun hade jag med en kollega som stöd. Det fanns många fördelar med kollegans närvaro eftersom det möjliggjorde samspel mellan oss och som resultat kompletterade vi varandra. Detta i sin tur underlättade processen och informanternas förtroende för oss som intervjuare. Trost nämner en fördel med att ha sällskap av en kollega när man ska intervjuas. Han menar att det är ”... ett gott stöd att vara två och om de två är samspelta så utför de vanligen en bättre intervju med större informationsmängd och förståelse än endast en skulle göra” (2010:66). Kollegan blev därmed ett uppskattat stöd vid intervjun.

Efter utvärderingen av materialet ifrån samtalsintervjun och eftersom tiden tillät det, blev det en självklarhet att studien skulle gynnas av att öka antalet informanter. Följaktligen intervjuades fyra informanter till med syftet att ge undersökningen variation, validitet och bättre representativitet. Genomförande av intervjun gick till precis på samma sätt som den första gruppintervjun.

4. Tidigare forskning

Olika syn på kodväxling har lett till olika definiering av begreppet kodväxling. I följande citat av Gumperz och Myers-Scottons finner man skillnader vid förklaringar om kodväxling även hos forskarna. Nedan introduceras två definitioner av kodväxling som tyder på olika uppfattningar om fenomenet. Sedan kommer en översikt av tidigare forskning inom kodväxling.

4.1 Begreppsdefinition- Kodväxling

Gumperz å ena sidan beskriver kodväxling på följande sätt “Conversational code switching can be defined as the juxtaposition within the same speech exchange of passages of speech belonging to two different grammatical systems or subsystems” (1982:59).

Myers-Scottons definiering av kodväxling å andra sidan lyder “Classic code switching includes elements from two (or more) languages varieties in the same clause, but *only one of these varieties is the source of the morphosyntactic frame for the clause*”. (2006:241). I Gumperz definition rör det sig om samspel mellan båda språkens grammatiska system medan Myers-Scotton menar att det ena språkets system dominerar och styr kodväxlingens villkor. Med stöd i Gumperz och Myers-Scottons olika definiering av fenomenet vill jag påstå att kodväxling är komplex och ett svårdefinierat begrepp även för den mest insatta i ämnet.

Börestam & Huss diskuterar begreppet kodväxling och förvirringen kring definitionen av efterleden i det sammansatta ordet. Förleden kod i kodväxling avser inte bara växling inom olika språk utan gäller även för varieteter inom ett och samma språk. De menar att efterleden i ordet växling bidrar till förvirringen om vad som anses vara växling i kodväxling.

”Större är på sätt och viss den oenighet som rått kring efterledet *växling*. Ska växling gälla inom en och samma persons replik(er), eller kan man tala om kodväxling när två personer konsekvent begagnar sina egna (olika) språk i samtal med varandra...? Rör det sig om kodväxling då en och samma person begagnar sig av olika språk i olika situationer?” (2010:74).

4.2 Kodväxling: grammatiskt, socialt och funktionellt

Mycket forskning om kodväxling har gjorts ur olika infallsvinklar så som grammatiska, sociala och funktionella faktorer i syfte att förklara fenomenet. Även forskarnas syn på fenomenet har skiljt sig åt. Flerspråkigas kodväxling har tidigare ansetts ske på grund av svaghet i ett av språken. Debatten om den underliggande orsaken till kodväxling har kommit längre sedan 1970-talet tack vare undersökningar av forskare som Poplack, 1980; Gumperz, 1982 och Myers-Scotton, 1993b. Sedan dess har mycket forskning pekat på att kodväxling inte

beror på bristande förmåga i det ena språket utan omedvetet förekommer hos flerspråkiga (Myers-Scotton 2006:249)

Myers-Scottons syn skiljer sig markant ifrån resonemanget att kodväxling inte beror på bristande förmåga i det ena språket. I Myers-Scottons Matrix Language Frame (MLF) model menar hon att vid två- eller flerspråkighet finns det alltid ett språk som är starkast, ett Matrix Language och ett svagare, Embedded language. Matrix Language har större påverkan på hur man sedan kodväxlar än Embedded language har (2006:243 och 235).

4.2.1 Grammatiska faktorer

Grammatiska studier av kodväxling började på 1970-talet och de flesta baserades på spansk-engelskt material enligt Park (2004:301). Park menar att den grammatiska aspekten av kodväxling sedan dess har varit den mest framträdande inom kodväxlingsforskningen.

Graden av kodväxling ur ett grammatiskt perspektiv kan också bero på hur nära besläktade språken är, enligt Poplack (1980:585). Orsaken är att språk med liknande morfologiskt och syntaktisk uppbyggnad gör det lättare att på rätt sätt kodväxla och kan därmed resultera i högre växlingsfrekvens. Språk med exempelvis olika ordföljd kan däremot bidra till begränsning av kodväxling.

Forskaren och sociolingvisten Poplack (1980) har haft stort inflytande i forskningen om kodväxlingens grammatiska funktioner. Mycket fokus har därmed lagts på språkssystem i ett försök att synliggöra lingvistiska villkor om olika typer av kodväxling nämligen *intrasententiell*, *intersententiell* och *tag-kodväxling*. *Intrasententiell kodväxling* är växling inom en mening och den visar på full förståelse av båda språken medan *intersententiell* och *tag-kodväxling* ställer mindre krav och kunskap i språken man kodväxlar emellan. Detta bidrar till att de två sistnämnda inte ställer höga krav på utvecklad språkanvändning och på så sätt är det lättare att kodväxla på denna nivå. På grund av olika svårighetsgrader beroende på typen av kodväxling kan det finnas ett samband mellan de olika typerna av kodväxling och graden av tvåspråkighet hos en individ (Myers-Scotton 2006:241). Förklaringen till det är att man använder en viss typ av kodväxling beroende på språknivån man befinner sig i ett visst språk.

4.3 Sociala och funktionella faktorer i fokus

I avsnitt 3.1.2 ovan gick jag igenom de grundläggande förutsättningarna för kodväxling, nämligen de grammatiska, sociala och funktionella faktorerna. Eftersom uppsatsen kommer att fokusera på de två senare lämnar jag nu de grammatiska faktorerna och går närmare in på de funktionella och sociala aspekterna.

4.3.1 Sociala Faktorer

Kodväxling anses bero också på andra faktorer än grammatiska, exempelvis sociokulturella faktorer. Börenstan och Huss skriver att

”Numera finns det en rad studier av kodväxling i olika miljöer, och av dem kan vi utläsa att kodväxling såväl till art som omfattning tycks vara kulturberoende. Bland vissa grupper är kodväxling vanlig, medan andra kodväxlar mer sparsamt och till synes med andra syften. Möjligen kan detta tyda på att användningen till viss del är kulturellt inlärdd” (2001:76).

Utgångspunkten till detta avsnitt är ett utdrag ifrån Hymes (1972:59) analysmodell om kontextens inverkan på kodväxling hos flerspråkiga. I analysen av ”*Speaking*” nämner Hymes *topic*, *participants* och *setting*. Han menar att dessa ändrar förutsättningarna som ligger till grund för kodväxling. *Topic* i analysen står för hur ämnet styr en individs kodväxling. Till exempel kan domän- orienterande ämnen av olika skäl vara lättare att prata om på ett visst språk. *Participants* å andra sidan innebär att deltagarna i ett samtal styr talarens ”vilja eller behov” av att växla mellan olika språk. *Setting* i detta sammanhang står för olika miljöer som formella eller informella, skolan eller hemma, familj eller myndigheterna. Hymes menar därmed att olika domäner, relationer och samtalspartners kräver att en flerspråkig individ alltid ska anpassa sitt språk utifrån samtalsämnet, deltagarna och miljön.

Myers-Scotton har inriktat sig på kodväxlingens socio-pragmatiska funktioner. Hon anser att individer i ett flerspråkigt samhälle faktiskt känner till kodväxlingens fördelar. Det är en medveten strategi där talarna är medvetna om att de gynnas mer av att blanda språk än att använda endast ett språk i en konversation. Kodväxling gör ett samtal mer levande för flerspråkiga (Myers-Scotton 1993a:152).

Park (2004) menar att sociolingvisten Stroud å andra sidan ställer sig kritisk till både Gumperz och Myers-Scottons teori och betonar ytterligare en annan syn på kodväxlingens pragmatiska funktioner. Enligt Stroud finns det skäl att ta hänsyn till kulturella aspekter vid undersökningen av varför tvåspråkiga växlar mellan två språk i ett samtal. Poplack (1980) lyfter också fram sociokulturella frågor som kön, språkkompetens och ålder och menar att de spelar roll i hur individer kodväxlar.

Slutligen visar Poplack (1980) att det finns ett samband mellan typer av kodväxling och sociokulturella faktorer såsom kön, arbetsplats, språk och ålder vid immigration. Exempelvis kan viljan att markera social identitet eller grupptillhörighet vara en motivering till val av en viss pragmatisk funktion av kodväxling. Kodväxling är därmed i detta fall kulturberoende och kulturinlärdd.

4.3.2 Funktionella faktorer

Myers-Scotton menar att det finns särskilda villkor att ta hänsyn till för att kodväxlingen ska ske. En förutsättning är att deltagarna i samtalet förstår de olika språken som det växlas emellan samt förstår anledningen bakom den valda varieteteten eller språkstilen. Detta är väsentligt eftersom det oftast finns information mellan raderna som är avsedd för mottagaren.

”Speakers are free to make any choices, but how their choices will be interpreted is not free. The mental representations of the “histories” of possible choices (and their associated rights and obligations sets) are the backdrop against which the choosing of one linguistic variety rather than another is played out “(1993:100).

Gumperz teori stöds av Börestam & Huss som menar på att ”En sådan signal [kontextualiseringssignal] förmedlar ett implicit budskap om vilken bakgrund det sagda ska tolkas mot” Börestam & Huss (2001:23). Myers Scotton menar också på att deltagarnas relation och ”överenskommelser” mellan talarna spelar roll vid exempelvis situationell eller metaforisk växling. Följaktligen, “...they know that for a particular conventionalized exchange a certain code choice will be the unmarked realization of an expected rights and obligations set between participants” (1993:98). Växlingen ställer därför krav på en relation mellan samtalspartnerna för att den ska vara möjlig. Talarens stilistiska val av kodväxling bör kunna tolkas av den tilltalade om budskapet ska nå fram.

Gumperz teori stöds också av Appel & Muysken (1987) med kodväxlingens referentiella funktion som förekommer när talaren tar till ett annat språk av olika anledning för att kunna referera till vad hon eller han vill ha sagt. Ett exempel på kodväxlingens referentiella funktion kan vara när det är svårt att finna ett motsvarande ord på det andra språket. Dessa kan vara starkt kulturberoende ord som *försäkringskassan* eller *pendeltåg*.

4.3.3 Kodväxlingens metaforiska och situationella funktion

Med fokus på de pragmatiska funktionerna av kodväxling menar Gumperz vidare att fenomenet har två syften nämligen situationell och metaforisk funktion. Den situationella funktionen av kodväxling uppstår vid situationella förändringar i en talsituation. Metaforisk funktion är en växling mellan olika språk för att uppnå en viss effekt och införa en stilistisk effekt i ett samtal (1972:409). Gumperz menar att anledning till att flerspråkiga växlar mellan olika språk är att ge kontextualiseringssignaler. Kontrast och nyansering vid kodväxling underlättar att förmedla budskap, precis som vid enspråkighet (Gumperz 1982:98).

En viktig funktionell faktor av kodväxling är att kodväxling ökar talarnas chanser att bli förstådda av andra genom effekten av att blanda olika varieteter. Anledningen till det är att metaforisk och stilistisk växling erbjuder

valmöjligheter till ett nyanserat språk. ”På samma sätt som vid valet av *kille* och *ynghing* kan talaren genom att kombinera uttryck från olika varieteter bifoga väsentliga upplysningar mellan raderna” Börenstam & Huss (2001:74).

En annan funktion som kodväxling uppfyller enligt Gumperzs sammanställning av olika typer av kodväxling (1982:76–80) är att den markerar vem ett yttrande är avsett för i en viss situation. På ett liknande sätt beskriver Appel & Muyskens direktiv funktion som ett sätt att därigenom kodväxlingen har som funktion att styra lyssnarens uppmärksamhet. Genom att växla varietet kan det också markeras att man vänder sig till en viss mottagare (1987:118). Vid gruppsamtal kan den direktiva funktionen i motsats till inkludering därför resultera i exkludering av deltagarna som inte behärskar båda språken talaren växlar emellan. Växlingen blir därmed på gott och ont.

En individs växling kan påverkas på grund av att de befinner sig i en flerspråkig eller diglossisk situation/miljö d.v.s. en miljö med ett majoritets- och minoritetsspråk. Omgivningens syn på flerspråkighet kan också ha en inverkan på individers kodväxling. ”I suggest that overall switching as an unmarked choice would be hypothesized as unlikely in a narrow diglossic community where there is strict allocation of the two varieties involved” (Myers-Scotton 2007:187).

Situationell kodväxling kan också visa sig i varierandet av språk i olika domäner. Hos flerspråkiga individer har de olika språken olika status och användningsområden i individernas liv. Alltså föredras växling på ett visst språk framför det andra beroende på domän och situation. Ett språk som används hemma kan lätt förknippas med närhet och ett språk som används på arbetsplatsen eller skolan kan förefalla mer distanserat.

4.4 Omgivningens attityder och maktdynamik som påverkar kodväxling

Mångkulturalism och flerspråkighet har blivit allt vanligare i det moderna samhället. Detta har underlättats av globaliseringen vilket innebär att människor har allt lättare att förflytta sig mellan olika länder. Människor från olika länder, kulturer som talar olika språk kan nu befinna sig i ett och samma samhälle. En av globaliseringens nackdelar är ojämlika maktdynamiker som resultat av människors olikheter i ett samhälle. Människor positioneras beroende på om de tillhör majoriteten eller minoriteten, majoriteten som överordnade och minoriteter som underordnade. Dessa maktstrukturer speglas bland annat genom språk, i detta fall flerspråkigas språkbruk.

Myers-Scotton (2006:136) menar att globalisering gynnar världens redan globala språk med engelska som ett av exemplen. Följden blir oron i att nationella språk i olika länder som Frankrike som exempel. Fransmännen blir oroliga för engelskan övertar franskan som globalt språk. Förhållandet blir ännu värre när det gäller små språk eftersom fler är mer villiga att acceptera stora än mindre språk (Haglund 2004:359).

I ett flerspråkigt samhälle kan maktdynamiken mellan majoritets- och minoritetsgrupper innebära att vissa språk hamnar längst ner i språkhierarkin. Anledning till det är att globala språk föredras framför mindre språk. En möjlig reaktion till majoritetsdominans som resultat är å andra sidan att ”I mötet mellan det dominerande majoritetssamhället och minoritetsmedlemmar äger nya identitetskonstruktioner rum som kan baseras på behovet av att markera distans till den sociala omgivning man inte accepteras av” (Haglund 2004:361). Dolt maktutövande av majoriteteten kan ha en stark inverkan på så sätt att det möjligtvis kan leda till omedvetet ändrad uppfattning hos minoriteten om bland annat synen på eget språk. Precis som majoriteten börjar man omedvetet föredra homogenitet och enspråkighet trots att man själv är flerspråkig. Detta maktutövande kallas *hegemoni* (2004:365).

I Haglunds studie (2004:365) med elever med utländsk bakgrund tydliggörs hur flerspråkiga elever finner det pinsamt eller skamligt att uppge att de talar andra språk än svenska och engelska samt uppge vilka länder de kommer ifrån. ”Eleverna verkar alltså vara väl införstådda med vilket språk och vilken referensram som har legitimitet i skolan” (2004:366). Vissa gör motstånd mot samhällets maktstrukturer medan andra låtsas vara etniskt svenskar. Det är tydligt att även i skolan, som speglar samhällets maktrelationer, har vissa språk mer status än andra och nya identitetskonstruktioner skapas för att passa in bland omgivningen.

5. Flerspråkighet och identitet

Det är av stor relevans att diskutera flerspråkighet och identitet i samband med kodväxling och andraspråkstälarens språkbruk. Anledning till det är att dessa faktorer ligger varandra nära och en undersökning av faktorerna kan således ge bättre förståelse och insyn i individens kodväxling. Detta beror på att det är genom val av språkanvändningen det synliggörs vilken identitet som föredras och som en person vill associeras med, språkval är en reflektion av synen på flerspråkighet och identitet.

”Det finns en allmän föreställning om att tvåspråkiga ska behärska vart och ett av sina språk på samma sätt som enspråkiga. De ska använda ett språk i taget” Einarsson (2010:11). Han menar att det finns en uppfattning om att flera språk leder till subtraktiv flerspråkighet d.v.s. att flera språk hindrar tvåspråkiga från att nå samma nivå som enspråkiga vid inläring av ett språk. Resultatet är en negativ syn på kodväxling som innebär att man inte använder ett språk i taget utan växlar mellan flera språk.

I Lärarnas nyheter 2010 kunde man läsa en artikel av Inger Lindberg där hon presenterar samma resonemang som Einarsson om två- och flerspråkighet. Hon menar att

”Tvåspråkiga förutsätts ofta hålla isär sina språk och språkblandning förknippas med bristfällig språkfärdighet. En vanlig föreställning är också att tvåspråkiga är dubbelt enspråkiga med fullt utvecklad kompetens i båda språken. Allt eller inget och ett språk i taget framställs alltså som normen för hur två- eller flerspråkiga ska behärska och hantera sina språk” (2010-09-21).

Fortsättningsvis ger Einarsson ett argument för flerspråkighetens språkbruk. Han menar på att ”tvåspråkigas språkanvändning skiljer sig på viktiga punkter från enspråkigas. De använder olika språk i olika sammanhang, situationer, funktioner, roller och med olika människor. Därför utvecklas språken sällan helt likartat och parallellt. De kompletterar varandra. ”Det man kan göra på ett visst språk klarar man kanske inte alltid bra på ett annat” (2010:11). Ett argument som stödjer Myers-Scottons tidigare nämnda Matrix Language Frame (MLF) modell.

Einarssons syn på flerspråkighet stöds av Garcia med *”dynamic bilingualism and plurilingualism”* (Garcia 2008:54). De är ense med Einarsson om att språk utvecklas i olika takter hos flerspråkiga på grund av att man använder olika språk i olika sammanhang. Resultatet blir att språknivån hos en individ varierar beroende på domän. Einarsson menar vidare att man istället för att jämföra enspråkiga med flerspråkiga, bör erkänna kodväxling och språkliga strategier och resurser tvåspråkiga tar till vid kommunikation (2010:111).

Haglund diskuterar maktaspekten hos olika språk i ett flerspråkigt samhälle. Hon menar att språklig mångfald kan uppfattas som hotande ur en monokulturell syn. Hon menar dessutom att det kan innebära att man ”kommer att erkänna endast viss flerspråkighet, dvs. parallell enspråkighet i t.ex. svenska och engelska, medan man avfärdar integrerad flerspråkighet i svenska och mindre prestigefulla språk” (2004:359).

”I senare forskning har man visat hur identiteter kommuniceras och medieras genom språket men också hur identiteter bör betraktas som sociala konstruktioner som produceras och reproduceras i varje språkligt samspel” (2004:363). Haglund menar att genom språk skapas identitet samtidigt som identitet skapas av samspel med omgivningen. Varje språkligt samspel är till följd av en identitetsförhandling. Dilemmat är dubbel identitet och flerspråkighet som innebär att man både vill skilja sig själv från mängden samtidigt som man har ett behov av att passa in och vara som alla andra. ”Språket blir då ett av flera kulturdrag som markerar och avslöjar t.ex. ens etniska och kulturella hemvist” Einarsson (2010:41).

Haglunds resonemang finns också i Rampton (1995) som visar hur flerspråkigas språkbruk kan leda till stereotypifiering och tilldelad identitet av sociala omgivningen. I ett försök att hitta lösningar utvecklade ungdomarna nya språkbruk och identiteter som ha större chanser att bli accepterade av omgivningen. Einarsson diskuterar också ambivalensen kring attityder till språk med ”låg status” och menar att talarna av språket inte gärna uppger att de talar språket. I hans referens till händelsen mellan språkforskaren Nils Erik

Hansegård och en kvinna i Tornedalen tydliggörs komplexiteten i att förknippas med ett mindre språk genom att kvinnan förnekade att hon talar finska - på finska. (2010:39).

Genom språkanvändning kan man som flerspråkig visa tillhörighet. Haglund menar att å ena sidan är kodväxling är ”en strategi att visa solidaritet och markera samhörighet /.../. Växling mellan olika språkliga koder blir också ett sätt att markera en sammansatt kulturell tillhörighet och identifikation” (2004:379). Samtidigt menar Haglund å andra sidan ”Kodväxling, liksom valet att inte växla mellan språkliga koder, markerar därmed både ifrågasättande av och anpassning till omgivningens förväntningar” (2004:379). Ett liknande exempel finns hos Appel & Muysken (1987:11) om en turkisk pojke i Nederländerna. Vid upprepade gånger tar pojken till språkliga medel för att markera sin subjektiva identitet d.v.s. identiteten han vill tillhöra som en turkisk pojke och turkisktalande.

Hur språkbruk påverkar många aspekter hos flerspråkiga i relation till språkens status sammanfattas i korthet av frågan ställd av Einarsson. ”Båda? Byta? Bevara? Det är frågan” (2010:41). Ställningstagandet och därmed valet av att antingen använda båda språken, byta språk eller bevara det språk man redan har speglar både samhällets och den flerspråkiga individens syn på flerspråkigheten.

6. Resultat

Nedan kommer jag att presentera en sammanfattning av resultaten utifrån frågorna som ställdes i intervjun med informanterna. Mycket vikt kommer att läggas på informanternas uppfattningar om varför de kodväxlar, vilken funktion det de tror uppfyller i samtalet samt vilka faktorer som påverkar deras grad av kodväxling. För att få bättre förståelse om informanternas kodväxling rör resultaten faktorer som flerspråkighet, identitet, attityder och status för att finna svar på, om kodväxling påverkas beroende på om en individ talar ett mindre eller ett globalt språk.

6.1 Informanter med albanska som modersmål: Rina och Drita

De albansktalande informanterna visade medvetenhet i hur språk eller närmare bestämt kodväxling oftast gav dem makt över situationer och omgivningen. På frågan om när de kodväxlar och varför klargjordes maktaspekten på grund av informanternas flerspråkighet. Det faktum att de genom kodväxling kan ha hemligheter sinsemellan och på så sätt kan välja att utesluta eller inkludera omgivningen tydliggörs i följande citat av en av informanterna.

Det är lite olika men alltså typ om man ser någon tjej som man inte tycker om kan man säga budallic... hon är lite dum i huvudet eller något sådant... och då kan vi säga det till varandra eftersom vi helst inte vill att kanske att någon annan hör det i närheten och då säger vi det på albanska istället.

Informanterna hade en positiv och dynamisk inställning till kodväxling av den anledningen att de kände makt i sitt eget språkbruk och över den som tilltalas. De är något som informanterna upplever att även enspråkiga ofta lägger märke till, och de får ofta positiva reaktioner på att de är säkra nog i både språken att de klarar att växla under ett samtal. De menade att de helst inte kodväxlar vid närvaro av en icke albansktalande vän men att de inte känner att de måste sluta kodväxla av den anledningen.

Redan i tidig ålder har informanterna kommunicerat uteslutande på albanska med sina föräldrar. Båda informanterna kodväxlade medvetet inte med sina föräldrar trots att föräldrarna också behärskar svenska. Däremot sker mycket kodväxling mellan informanterna och deras syskon oavsett domän.

Det är ju mina föräldrar och de är bra på svenska och så men det är ju mitt modersmål och då pratar jag det med mina föräldrar... Varför inte ta det sitt eget modersmål för att det ändå är mitt språk... Känns som att man inte får glömma språket.

Informanterna var medvetna om möjliga konsekvenser av att kodväxla när det andra språket är ett minoritetsspråk (albanska). De ansåg att det inte fanns plats för kodväxling särskilt i formella sammanhang. Orsaken är inte att de skäms för att tala sitt modersmål utan att det kan ge fel intryck genom att framstå som oseriöst. Vidare menade informanterna att de helst inte kodväxlar i vissa sammanhang av hänsyn till att det kan leda till att de icke albansktalande deltagarna känner sig osäkra och hotade.

Det finns ju folk som blir irriterade om vi pratar albanska ... Vi har haft sådana diskussioner i skolan och det finns folk som till och med sagt att vi inte borde ha modersmålsundervisning... de har känt såhär att de kanske inte vill att vi ska kunna ett annat språk eftersom man kan känna sig hotad om man inte förstår och jag kan förstå på ett sätt att de blir lite oroliga när de hör två personer tala ett annat språk man inte har en aning om.

Vidare menade informanterna att de märker att de drar till sig uppmärksamhet om de talar albanska utanför hemmet.

Det kan även vara på gatan och man går förbi någon så kan man se att om jag pratar med min mamma och vi pratar albanska och någon går förbi så kan det vara så att de tittar lite... asså... och tänker oj gud de pratar albanska eller de pratar ett annat språk så folk kanske blir lite osäkra.

Av denna anledning kände informanterna inte direkt någon press att inte kodväxla men att de måste vara försiktiga med att ta till albanskan i det svenska samhället. Att de måste anpassa sig till omgivningen. Tvärtemot statusrelationen mellan albanska och svenska utanför hemmet visade det sig att det blir ombytta roller i hemmet. I hemmet och med föräldrarna har modersmålet högre status och "blandningen" av albanska och svenska bör man i hemmet därmed vara försiktig med enligt informanterna.

Båda informanterna var ense om att kodväxling skedde omedvetet hos dem men att det uppfyllde en väsentlig funktion när de talar. De menar att "Vi har lagt märke till att vissa saker inte går att (direkt) översätta... speciellt när kompisar frågar när vi slängt i ett albanskt ord i en konversation". Som ett exempel på en svår direktöversättning var det albanska uttrycket "dreic haunt" som översatt till svenska betyder "må djävulen ta dig" (Drita). Informanterna upplevde därför att uttrycken förlorade sin egentliga innebörd vid översättning. De menade att uttrycken få starkare innebörd med den vanligare betydelsen på albanska.

Det är väl klart... alltså... vissa till exempel albanska uttryck... de om man pratar albanska... alltså... eller om man pratar svenska, vi säger just det uttrycket som passar jättebra just till den situationen... alltså man kanske inte hittar något direkt på svenska som är så bra liksom. Då händer det att man tar in det där ordet på albanska och då förstår man direkt aha det är så.

Drita menar att vissa ord och uttryck inte finns på båda språken eller har inte samma värdeladdning i båda språken. Ibland är modersmålet att föredra och då sker kodväxling som resultat.

Informanterna visade stolthet i sin identitet, modersmål och kultur. Upprepade gånger påpekades hur språk hade en stark koppling till deras identitet. Trots det faktum att de ofta måste anpassa sig till omgivningens förväntningar, kunde informanterna ändå markera sin identitet och tillhörighet genom språk.

6.2 Informanter med turkiska som modersmål -Tarkan och Emre

Precis som informanter med albanska som modersmål talar informanterna med turkiska som modersmål endast turkiska med sina föräldrar. Vad mera är att regelbunden kodväxling sker med syskon och vänner. Informanterna menar att de inte känner sig pressade till att helt och hållet sluta kodväxla med turkiska i ett samtal utan tona ner blandningen av svenska och turkiska i vissa sammanhang.

När vi är flera turkar så talar vi turkiska med varandra men skulle fallet vara sådant att i vår omgivning finns fler svenskar så talar vi mer svenska. I hemmet så är det ren turkiska som ska talas. Vi påverkas inte av yttre omgivningen när vi är ute med våra kompisar så kodväxlar vi i lika stor grad.

Intressant nog hade modersmålet också en hög status i hemmet precis som med de albanska informanterna. Sedan tidig ålder har informanterna haft klart för sig att ”Hemma talar man turkiska medan utanför hemmet är det mer acceptabelt att kodväxla”. Emre- 18år

Turkiska talas i alla situationer men svenska språket flyter på och känns mest naturlig med vännerna fastän att man kodväxlar på svenska med syskonen. Informanterna identifierade sig själva som turkiska i alla situationer. Trots att de är födda och uppvuxna i Sverige samt talar flytande svenska kände de sig enbart som turkiska.

6.3 Informanterna med globala språk (engelska och spanska)

Nedan presenteras resultaten från informanter med globala språk d.v.s. engelska och spanska. Resultaten består av svaren om hur informanter förhåller sig till kodväxling, omgivningens attityder till kodväxling och hur de påverkar graden av deras kodväxling.

6.3.1 James. Modersmål: engelska

James talar svenska och har engelska som modersmål. James kodväxlar inte i samtal med sina föräldrar utan endast med vänner, syskon och omgivningen. När han väl kodväxlar i vissa fall är det inte på grund av att han är sämre på svenska utan som resultat av att han omedvetet anpassar sig till omgivningen. Han menar på att han först bedömer situationen och samtalspartnern och utifrån det väljer det språk som är mest passande. Med ett globalt språk som modersmål har han lagt märke till att han oftast inte behöver fundera över när kodväxling är lämpligt eller inte.

James å ena sidan upplever inte att omgivningen hade någon särskild inverkan på hans grad av kodväxling oavsett situation, samtalspartner eller ämne. I själva verket var det så att ju mer kodväxling i olika situationer desto bättre i James fall då omgivningen har en mer positiv inställning till hans modersmål. Å andra sidan medgav James att han tar mer hänsyn till samtalspartnern och situationen i akademiska sammanhang.

It depends, the environment in general doesn't affect me that much, I feel like I get people's attention, maybe it's because English is international, it somehow seems to draw people's attention when I speak English. At school the environment affects me...
Depending on whom I am talking to, depends on language the receiver speaks, for instance, I know I can get much more respect if I speak Swedish, to a Swedish speaker.

Samtidigt kan noteras att James upplever att det snarare är omgivningen som kodväxlar mer än han gör. Att omgivningen eller rättare sagt de som vet att James har engelska som modersmål tenderar att ta till engelska uttryck och ord även om samtalet inleds på svenska. Han anpassar sig därmed till omgivningen vilket leder till att han ”uppmuntras” till att kodväxla mer med omgivningen.

James anser att han kodväxlar främst eftersom han ibland saknar ord han har en känslomässig koppling till på samma sätt som han har i sitt modersmål. Han är mycket medveten om språkliga hinder i sitt andraspråk och som resultat och som lösning blandar han modersmålet och andraspråket.

It's all about communication...making myself heard, making sure what I say is heard. I say some things in English because it makes it easier for me to say things the way I really mean them; no one wants to struggle when speaking because of their language. Code switching means I won't struggle talking, it removes barriers because I have the choice to choose a perfectly suitable word or phrase at any given point and time.

James identifierar sig som engelsk i alla sammanhang. Även om han är född och uppvuxen i Sverige var han tydlig med att markera sin identitet och tillhörighet. Han var mycket medveten om effekten av att växa upp i en kultur men identifiera sig med en annan. Som förklaring till det menar han att han har en annan relation till den svenska kulturen och andraspråket som han värdesätter mycket, men han identifierar sig som engelsk.

6.3.2 Andrea. Förstaspråk: spanska

Andrea kodväxlar mellan spanska och svenska i hemmet. Kodväxlingen beror på att den ena föräldern är svensk och svag i spanskan men endast spanska talar hon med sin spansktalande mor. Enligt Andrea kodväxlar hon inte med de flytande spansktalande i hennes omgivning. Det är sammanhanget och den tilltalade som styr kodväxlingens grad i Andreas fall. Intressant nog, kodväxlar Andrea enligt den tilltalades språknivå i båda språken. Detta innebär att Andrea först bedömer den tilltalades nivå i båda spanska och svenska för att sedan bedöma graden av kodväxling. En förklaring till det är att främst anpassa språknivå och på så sätt underlätta kommunikation till den tilltalades fördel.

Andreas grad av kodväxling påverkades av hennes omgivning. Hon förklarade att mycket berodde på omgivningens attityd till hennes språk. Tidigare har hon upplevt att det fanns tryck att inte blanda svenska med spanska utan tala endast svenska. Hon menar att ju större spanskan blivit genom åren desto mer positiv och accepterande har omgivningen blivit till språket. Fler har lärt sig språket och det verkar finnas en stolthet i att kunna spanska samt också nyfikenhet och beundran från de icke spansktalande. Hon upplevde att hon får något slags ”bekräftelse och uppmärksamhet” när hon tar till spanska. Av detta skäl känner inte Andrea behovet att ta hänsyn till omgivningen när hon tar till spanska.

Förr ville jag bara tala svenska på spårvagnen på grund av blickarna man fick om man blandar med spanska och jag ville slippa de konstiga blickarna. Det har blivit allt vanligare med spanska och nu reagerar inte folk så mycket jämfört med innan, ingen bryr sig längre om att man blandar svenska och spanska.

Andrea nämnde att hon oftast kodväxlar när hon vill uttrycka sina känslor och vill att budskapet ska nå fram. Hon menar att eftersom hennes modersmål och svenska inte utvecklas i samma takt kodväxlar hon. Ytterligare kodväxlar hon för att det ibland är svårt att hitta motsvarande ord i de respektive språken samt att mycket information förloras vid översättning. Av den anledningen kodväxlar hon och språken kompletterar varandra.

Andrea poängterade hur mycket språk kan användas som ett vapen för att utesluta andra. Av den anledningen har hon tidigare kunnat ta till spanskan för att utesluta omgivningen.

Men nu har spanska blivit ett stort språk, det går inte att utesluta vem som kan förstå eller inte förstå spanska längre och man märker nu att allt fler förstår när man inte vill att de ska förstå, så det är inte så kul längre.

Följden blir att eftersom spanskan blivit ett av de stora språken i världen ”är man inte längre säker” vid kodväxling för att utesluta omgivningen.

Hon menar att omgivningen bidragit en hel del till hennes splittrade identitet eftersom många inte erkänner henne som svenska trots att hon är född i Sverige. Detta har resulterat i ett frågasättande av den egna kulturen, identiteten och språket. Hon menar att hon brukar ta ställning beroende på vilken av hennes identiteter omgivningen är positiva till. I vissa sammanhang identifierar hon sig som bolivian och som svensk i andra.

Man vill ju passa in, man vill inte sticka ut och på gymnasiet ska de alltid påpeka att jag endast ska prata svenska hemma samt att jag inte ska bryta, det klart det påverka min syn på min egen identitet, modersmål och min andra kultur.

Frågan om identitet ligger nära Andreas hjärta då hon betonar hur flerspråkighet och att tillhöra olika kulturer kan påverka en individs identitet. Andrea har igenom sin uppväxt och i olika situationer haft en splittrad identitet. I fråga om identitet blir det därmed svårt att med två identiteter välja en att identifiera sig med. Hon har svårt att identifiera sig med mammans hemland eftersom hon är född i Sverige samtidigt som hon har svårt att identifiera sig som svenska på grund av sitt utseende samt att hon är flerspråkig.

Avslutningsvis poängterade Andrea att denna komplexa relation med sin splittrade identitet och språkanvändning har blivit allt mindre genom åren. Delvis för att hon blivit äldre och påverkas inte i samma grad av omgivningen som förr, men också för att spanskan blivit allt större vilket i sin tur bidragit till mindre stigmatisering vid kodväxling till spanska.

7. Diskussion

I detta avsnitt kommer jag att analysera undersökningens resultat i relation till tidigare forskning. Utifrån de ställda frågeställningarna hoppas jag på att finna svar eller återkommande tendenser som kan klargöra om det finns en koppling mellan informanternas kodväxling i relation till om de talar ett mindre språk respektive ett globalt språk. Mycket fokus kommer därför ligga på de olika språkens hierarkiska ställning i samhället.

7.1 Gemensamma drag i informanternas förhållningssätt till kodväxling

I detta avsnitt kommer jag att presentera gemensamma drag i informanternas attityd och förhållningssätt till kodväxling oavsett modersmålets status. Informanternas förhållningssätt kommer att kopplas till tidigare forskning i syfte att tydliggöra deras förhållningssätt till fenomenet.

Som flerspråkiga hade informanterna i undersökningen mycket gemensamt vad gällde synen på kodväxling samt den egna flerspråkigheten. Kodväxling visade sig ha samma funktion hos alla informanter i denna studie oavsett språk. Likaså var motiveringen bakom kodväxling ungefär densamma. För övrigt var alla informanter positiva till möjligheterna kodväxling erbjuder. Blandningen av språk uppfattades som en strategi för att underlätta kommunikation samt införa en effekt i samtalet oavsett språk. Man kan på bästa möjliga sätt uttrycka sig utan hinder vilket stöds av Myers-Scotton (1993a:152). (Se avsnitt 4.3.1).

Informanternas inställning till kodväxlingens pragmatiska funktioner bekräftade också Gumperz (1972) teori om situationellt och metaforiskt syfte med kodväxling. Resultatet är att språken kompletterar varandra av olika anledningar exempelvis att man inte kan hitta ett motsvarande ord eller att det inte finns i båda språken. Av denna anledning kanske man inte ska utesluta Myers-Scottons (2006:243) resonemang om att kodväxling beror på språkbrist på det ena språket. Beroende på växlingsfrekvensen i olika domäner dominerar ett av språken över det andra, och därmed ökar behovet att växla och ta till det andra språket. Matrispråkets dominans växlar på så viss beroende på domän.

Oavsett språkets status upplevde informanterna att kodväxling resulterar i makt över omgivningen. För informanterna med mindre språk, d.v.s. albanska och turkiska upplevdes överlägsenhet över omgivningen eftersom de genom språket kunde utesluta omgivningen. Dessutom bekräftades att makt också fanns i att vara lojal mot sin kultur och på så sätt kunna bevara sitt minoritetsspråk i ett samhälle med ett annat majoritetsspråk och globala språk. Ett mindre och därmed okänt språk hos majoriteten innebär också att man alltid måste vara noga med sitt språkbruk och inte kodväxla i ”fel sammanhang”. jfr (Einarsson 2004:359)

7.2.1 Kodväxling hos informanter med mindre språk (albanska och turkiska)

Nedan presenteras en analys av kodväxling hos informanter med två olika och mindre språk d.v.s. albanska och turkiska. Fokus ligger på hur mindre språken som modersmål påverkar graden av kodväxling samt båda informanterna och omgivningens attityder till kodväxling i enlighet med språkens status.

7.2.2 Vilka faktorer påverkar graden av kodväxling hos informanter med mindre språk?

Samtliga informanter kodväxlade inte med sina föräldrar eller i viktiga sammanhang utan endast med syskon och vänner. Informanter med de mindre språken var mer medvetna om kodväxlingens konsekvenser särskilt på offentliga platser och som resultat kände de en större ackommodationsskyldighet, d.v.s. att anpassa sitt språk till dem man kommunicerar med. Omgivningens attityd i sin tur leder till att informanterna antingen tar till kodväxling som identitetsmarkör eller ifrågasättande av den egna identiteten och språket. Detta är något som informanten med spanska som modersmål kunde relatera till, då hon upplevt skillnader i omgivningens attityder ju mer spanskan blir sedd som ett globalt språk.

En av faktorerna som avgjorde informanternas grad av kodväxling hos informanter med mindre språk var Hymes *Topic, setting* och *participants* (1972:59–71). Ämnet, sammanhang och samtalsdeltagarna hade stor inverkan då informanterna upplevde att de kodväxlar mer eller mindre beroende på dessa faktorer.

Informanterna med albanska och turkiska som modersmål påverkades mer av ämnet, sammanhang och samtalsdeltagare. Med ett mindre är det mer väsentligt att vara medveten om att det kan ha negativa effekter och reaktioner från talarna av majoritetsspråket. Av detta skäl kodväxlar informanter mindre på offentliga platser, kring talare av andra språk samt beroende på sammanhang (Haglund 2004:359) (se avsnitt 5). Nedtoningen av kodväxling gäller inte endast i relation till majoritetens auktoritet utan även i hemmet. I föräldrarnas sällskap upplevde informanterna att det inte heller fanns rum att tala sitt andraspråk utan endast modersmålet. Användningen av de olika språken i olika domäner innebär att informanterna möjligtvis har olika relationer till olika språken. Svenska kopplas med formalitet och byråkrati medan modersmålet kopplas till närhet och personliga sammanhang som ligger nära ens identitet.

7.3 Kodväxling hos informanter med globala språk (spanska och engelska)

Nedan presenteras en analys av kodväxling hos informanter med de två globala språken, spanska och engelska. Fokus ligger på hur globala språken som

modersmål påverkar graden av kodväxling samt båda informanterna och omgivningens attityder till kodväxling i enlighet med språkens status.

7.3.1 Vilka faktorer påverkar graden av kodväxling hos talare av globala språk?

Tvärtemot informanterna med mindre språk påverkade inte Hymes (1972) tidigare nämnda *topic*, *setting* och *participants* informanter i lika hög grad, på grund av att de är talare av globala språk. Även om faktorerna påverkade till en viss del ansåg informanterna att deras kodväxling ändå leder till positiva reaktioner eller inga reaktioner alls. Att kodväxla mindre är på så sätt ett individuellt val på grund av mindre tryck att ta hänsyn till *topic*, *setting* och *participants*.

Informanterna med globala språk kände en annan slags makt över omgivningen vid kodväxling. Mycket stolthet fanns i att omgivningen accepterar deras typ av kodväxling. Med ett globalt språk fanns det stolthet i att man inte begränsas av språket eftersom många människor i samhället är positiva till stora språk. Friheten i att kodväxla utan att oroa sig för negativa reaktioner ifrån omgivningen erbjöd därför ett slags makt att använda sina språk till den mån att man nästan tar för givet att alla accepterar och samtycker till ens kodväxling. Erkännande av viss flerspråkighet i ett samhälle bekräftas här som i Haglund (2004:359).

7.3.2 Flerspråkigheten som konflikt: Andrea

Förutom Andrea verkade samtliga informanter ha en klar bild om sin egen identitet och tillhörighet. I fråga om identitet verkar det som att individuella faktorer och upplevelser har en viss påverkan på informanternas kodväxling. Det beror även på omgivningens attityder till andra språk samt hur informanterna själva har tolkat dem. Andreas fall är ett utmärkt exempel på att ett främmande språk är ett främmande språk oavsett status i vissa samhällen. Med detta menar jag att det inte är säkert att kodväxling till ett globalt språk accepteras av omgivningen. Det blir tydligt att i språkliga diskurser kan det finnas underliggande åsikter om språkideologier, politiska frågor som invandring, mångkulturalitet och flerspråkighet som resultat. Motstånd mot dessa frågor innebär att det är flera faktorer som bidrar till att man är emot integrerad kodväxling.

Det är intressant att Andrea utmärker sig med sin komplexa syn på kodväxling. Att Andrea gärna låter omgivningen styra hennes kodväxling och språkbruk kan ha sin grund i hennes splittrade identitet som bolivian och svenska. En möjlig förklaring till kan vara Andreas flerspråkiga hemmiljö. Till skillnad från de andra informanterna eftersom hon en förälder med svenska som modersmål. Anpassning av kodväxling till omgivningens förväntningar kan vara ett försök att förhandla sin dubbla identitet. Detta stämmer överens med

Haglund's syn på hur identiteter skapas genom språkligt samspel och hur språket är därmed en identitetsförhandling. (2004:363) (se avsnitt 4.4).

Resultaten och skillnaderna mellan informanternas grad av kodväxling kanske är individuella mer än just attityder till de talade språken. Det finns en möjlighet att kodväxling skiljer mellan enskilda individer oberoende av språk på grund av andra faktorer. En sådan faktor kan vara graden av två- eller flerspråkighet hos enskilda individer eftersom man då har mer eller mindre behov av att kodväxla på grund av språkbrist i ett av språken.

En annan faktor som kan ha inflytande på graden av kodväxling och ge en förklaring till informanternas olika kodväxlingsvanor är hur så pass likt svenskan de andra språken är (Poplack 1980:585). Det faktum att spanskan och engelskan på grund av deras dominans samt är typologiska likhet med svenska kan vara en bidragande faktor till hög växlingsfrekvensen bland informanterna med dessa språk som modersmål. Det faktum att albanska och turkiska inte ligger nära svenska kan förklara den mer komplexa relationen till kodväxling, begränsad kodväxling och solidaritet till eget språk och identitet.

8. Metoddiskussion

Jag tog hänsyn till undersökningens omfattning och gjorde därför ett medvetet val av antalet informanter som skulle ingå i studien. Den kvalitativa metoden i form av två gruppsamtal med informanterna anser jag var mycket lämpligt för denna studie. Även om det kunde vara svårt att se till att alla informanter fick komma till tals, möjliggjorde gruppsamtalen interaktion mellan mig och informanterna samt informanterna sinsemellan. Detta anser jag underlättade processen för alla inblandade parter. Att personligen interagera och ta del av informanternas synpunkter bidrog till en djupare förståelse av informanternas åsikter om kodväxling vilket i sin tur innebär en bättre förståelse vid anknytning till tidigare forskning. För informanterna gav gruppsamtalen trygghet eftersom de kunde ta stöd av varandra. Jag anser därför att jag fick mer ut av gruppsamtalen än om jag hade haft individuella samtal med informanterna eller använt enkäter. Trost menar att ”Gruppintervjuer ger uppslag som lättare kommer fram under interaktionen mellan medlemmarna och därigenom kommer idéer fram som kan ligga till grund för planering och förbättring inom det studerade området” (2010:45–46).

Då informanterna intervjuades vid olika tillfällen och i grupper enligt språkens status var dilemmat den potentiella inverkan detta kunde ha på undersökningen. Uppdelningen verkade därmed optimalt för att undvika eventuella maktdynamiker under samtalen. Detta visade sig också vara tidssparande vid lyssnande till och transkribering av intervjuinspelningarna.

9. Slutsats

Många slutsatser om hur olika språkens status påverkar kodväxling kan dras utifrån denna studie. I detta avsnitt kommer jag att diskutera två återkommande faktorer som verkar avgörande för informanternas kodväxling.

9.1 Det spelar roll om man har ett mindre eller globalt språk som modersmål

Slutsatsen i denna undersökning är att förstaspråkets status har en inverkan på en individs kodväxling. Som i Myers-Scotton (2006:136) är det tydligt att globalisering i många samhällen är till de globala språkens fördel och detta visas genom människors språkbyte och språkanvändning (se avsnitt 5). Omgivningen är mer tolerant till globala språk som spanska och engelska eftersom de inte känner sig lika ”uteslutna” som med mindre språk de inte behärskar såsom albanska och turkiska i detta fall.

Trots språkideologier och lojalitet till språkbevarande av de nationella språken är många ändå mer villiga att acceptera globala och prestigefulla språk än mindre språk i samhället. Effekten blir att minoriteten ”gömmar” det man inte vill associeras med. Man visar hellre fram sitt förstaspråk om det är ett globalt språk än om det är ett mindre språk (jfr Einarsson 2010:39). Att man gör det, beror på att man inte vill stigmatiseras och förknippas med ett språk som inte värdesätts av omgivningen.

Med stöd i Andreas fall vill jag påstå att det finns en anknytning mellan graden av kodväxling i relation till om man har ett förstaspråk som är ett mindre eller globalt språk. Detta synliggörs i hennes varierande grad av kodväxling till sitt förstaspråk (spanska) genom åren. Ju större spanskan blir som ett språk desto mer kodväxlar hon. Det har skett en enorm övergång från att skämmas till stolthet över att kodväxla på spanskan. Allt detta på grund av att spanskan allt mer blir ett av de mest utbredda språken i världen. Andrea bevisar också att ett globalt språk som modersmål inte alltid innebär att man har en dynamisk relation till sin flerspråkighet. Språkets status bland personer i omgivningen har därmed stort inflytande på en individs kodväxling.

9.2 Det handlar om att genom språk visa sin stolthet, identitet och maktrelationer

Genom språk och i detta fall kodväxling kan man visa sin identitet, stolthet över sin flerspråkighet samt ta ställning till maktrelationer i samhället. Nästan alla informanternas kodväxling motiverades av att visa sin stolthet i sin flerspråkighet och identitet. Skillnaden är att de med ett mindre språk som förstaspråk kände stolthet i sin språkbevaring och befann sig i en komplex situation då de gärna vill visa upp och mer eller mindre ”dölja” det samtidigt i visa sammanhang. Informanten med ett globalt språk som modersmål (engelska)

kände inga hämningar i sin kodväxling. Han kände stolthet och förtroende i sitt språk och en tillhörighet som han gärna visar upp.

Tidigare forskning Einarsson (2010), Haglund (2004) och Rampton (1995) har visat att talare av mindre språk ibland döljer sin flerspråkighet och istället skapar alternativa identiteter som accepteras av omgivningen. I den här studien har jag också visat att talare av globala språk inte hämmas utan kodväxlar mer av den anledningen att de kodväxlar till stora språk. Förhoppningsvis kan det göras liknade studier i framtiden med fler och andra slutsatser kring modersmålets status och dess påverkan på kodväxling. Detta i syfte att ge flerspråkiga bättre förståelse av sitt språkbruk.

Källförteckning

- Appel, René & Muysken, Pieter (1987). *Language contact and bilingualism*. London: Edward Arnold
- Einarsson, Jan (2009). *Språksociologi. 2., [rev.] uppl.* Lund: Studentlitteratur
- Gumperz, John Joseph (1982). *Discourse strategies*. Cambridge: Cambridge Univ. Press
- García, Ofelia (2009). *Bilingual education in the 21st century: a global perspective*. Malden, MA: Blackwell Pub.
- Haglund, Charlotte (2004) Flerspråkighet och identitet. I: Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.) (2004). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur
- Hymes, D. (1972). Models of the interaction of language and social life. I J.Gumperz & D. Hymes (Eds.), *Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication*. New York: Holt, Rhinehart & Winston.
- Lärarnas nyheter (2010) Inger Lindberg
<http://www.lararnasnyheter.se/alfa/2010/09/21/sprak-taget-eller-fler-pa-samma-gang> (Hämtad 2012-04-15)
- Park, Hyeon-Sook (2004) ”Kodväxling som fenomen – exemplet svenskakoreanska” I Kenneth Hyltenstam & Inger Lindberg (red.)(2004). *Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur.
- Rampton, Ben (1995) *Language and Ethnicity Among Adolescents*. London: Longman
- Myers-Scotton, Carol (1993). *Duelling languages: grammatical structure in codeswitching*. Oxford: Clarendon Press
- Myers-Scotton, Carol (2006). *Multiple voices: an introduction to bilingualism*. Malden, Mass.: Blackwell
- Myers-Scotton, Carol (1993). *Social motivations for codeswitching: evidence from Africa*. Oxford: Clarendon Press
- Poplack, S, 2000 [1980], Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en espanol: Toward a typology of code-switching. I Li Wei (ed.), *The Bilingual Reader*. London and New York: Routledge

Trost, Jan (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4.[omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur

Bilagor

Intervjufrågor

1. Vad heter du?
2. Hur gammal är du?
3. Vad har du för sysselsättning? Skola/Yrke?
4. Vilka språk talar du?
5. Hur länge har du varit i Sverige?
6. Vilket/vilka språk talar du med familjen?
7. Vilket/vilka språk talar du med kompisar?
8. I vilka situationer talar du albanska?
9. I vilka situationer talar du svenska?
10. Vilket språk använder du när du blir arg?
11. Varierar du ditt språk beroende på vem du talar med medvetet? Varför?
12. Varför/varför inte varierar du i den situationen?
13. Hur påverkar omgivningen valet av ditt språk i olika situationer?
14. I vilken situation använder du språket?
15. Finns det vissa ord/uttryck du använder i vissa situationer på ditt modersmål eller på svenska? ex. skola, arbetsplats, affären.
16. I vilka situationer känns det mest naturligt att prata de olika språken på? Hemma, skolan, arbetsplats?
17. Vilken kulturell identitet kan du identifiera dig själv mest med? I vilka situationer?